між сутностями. У перспективах подальшого вивчення проблематики образного порівняння є визначення специфіки функціонування образних порівнянь у медіадискурсі.

Література

Арутюнова Н.Д. Метафора и дискурс// Вступительная статья к сб.: Теория метафоры. – М.: Прогресс. – 1990. – С. 5-32. *Арутюнова Н.Д.* Функциональные типы языковой метафоры// Известия АН СССР. СЛЯ. - Т.37. - №4. – 1978. – С. 333-341. *Глазунова О.И.* Логика метафорических преобразований – СПб. – 2000. – 190с. *Девидсон Д.* Что означают метафоры// Теория метафоры: сборник /Под общ. ред. Н.Д. Арутюновой, М.А. Журинской. – М.: Прогресс. – С. 173-193. *Кобозева И.М.* Семантические проблемы анализа политической метафоры // Вестник МГУ. – Серия 9. Филология. – 2001. – №6. – С. 132-148. *Ортони Э.* Роль сходства в уподоблении и метафоре/ Теория метафоры: сборник /Под общ. ред. Н.Д. Арутюновой, М.А. Журинской. – М.: Прогресс. - 1990. – С. 219-235. *Черкасова Е. Т.* Опыт лингвистической интерпретации тропов (метафора) // Вопросы языкознания, 1968, №2. - С. 28 – 38. *Чудинов А.П.* Метафорическая мозаика в современной политической коммуникации. – Екатеринбург. – 2003. – 248с. *Glucksberg S.* Understanding figurative language. From metaphors to idioms. – Oxford University Press. – 2001. – 134p. *Knowles M., Moon R.* Introducing metaphor. – Routledge: New York. – 2006. – 180p. *Lakoff G. Johnson M*. Metaphors We Live by. – Chicago and London: The University of Chicago Press. - 2003. – 276 p.

СВИНЦОВА І.О.
(*Київський нац. ун-т ім. М.П. Драгоманова*)

ОКСЮМОРОН ЯК ДОМІНАНТА ПОЕТИЧНОГО ІДІОСТИЛЮ БАЙРОНА: КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНИЙ АСПЕКТ

Одним із найважливіших напрямків сучасної когнітивної лінгвістики стали дослідження метафори, яка розглядається як основна ментальна операція, спосіб пізнання, структурування, оцінки та пояснення світу (G. Lakoff, M. Johnson; M. Schwarz; Н.Д. Арутюнова, А.Н. Баранов, Ю.М. Караулов; Є.С. Кубрякова та ін.). Панівним у сучасному мовознавстві є усвідомлення того факту, що метафора не тільки відображає національну, соціальну й особистісну свідомість, але й формує ставлення людини до світу, яка за допомогою метафор не стільки виражає свої думки, скільки мислить метафорами, творить за їх допомогою той світ, у якому вона живе (пор.: [Lakoff, Johnson 1980]). З одного боку, метафора структурує концептуальну систему і здійснює вплив на уявлення про дійсність, задаючи аналогії між поняттями з різних концептуальних сфер, а з іншого, – є відображенням певного досвіду. Більше того, в ній «криється ключ до осягнення основ мислення і процесів формування не лише етноспецифічної картини світу і його універсального образу» [Арутюнова 1990, с. 6], а й глибинних генеративних структур художньої (авторської) свідомості, мовних механізмів поетичної творчості. Цим зумовлюється актуальність проблематики, порушеного в цьому науковому доробку.

Об’єктом розгляду в статті є ***оксюморон*** – специфічний різновид концептуальної метафори, а предметом – лінгвокогнітивні витоки цього феномена та особливості його функціонування в поетичному дискурсі Байрона – «найбільш прославленого з англійських поетів XIX століття, творчість якого була наймогутнішим вираженням переломної, кризисної епохи» [Дьяконова 1975, с. 4]. Гострі протиріччя цієї важкої пори визначили специфіку світобачення автора, особливості його категоризації та концептуалізації світу, характер його поетичного ідіостилю, який відрізняється підвищеною емоційністю, патетичністю та амбівалентністю (антитетичністю, контрастністю й оксюморонністю).

Оксюморон як мовний феномен уже довгий час привертає до себе увагу науковців [Новиков 1973; Атаева 1975; Павлович 1979; Пастухова 1980; Малахова 1987]. В межах структурно-семантичного підходу він традиційно визначається як «стилістична фігура, що ґрунтується на поєднанні двох понять, які суперечать одне одному, логічно виключають одне одного» [Розенталь, Теленкова 1985, с. 175], або як „поєднання непоєднуваних сутностей" [Санников 2002, с. 112]. Це означає, що його головною онтологічною властивістю є логічна несумісність, відношення протиріччя між його компонентами. Однак цього виявляється недостатньо, тому що за таких умов оксюморон нічим не відрізняється від звичайної антитези.

Цей принципово важливий момент враховує у своїй дефініції О.О. Селіванова [2006, с. 235], визначаючи оксюморон як «стилістичну фігуру, що ґрунтується на поєднанні протилежних, семантично несумісних понять і створенні нового поняття». Як резонно зауважує Н.В. Павлович, «в оксюмороні протиріччя відчувається, а потім розв'язується; якщо воно не відчувається, то це не оксюморон, а якщо не розв'язується, то це безглуздя, нісенітниця» [Павлович 1979, с. 240]. Інакше кажучи, поєднання в оксюмороні логічно несумісних сутностей дає нове значення, певну приховану якість, розкриває певний глибинний (когнітивний) зміст.

Такий стан речей вдало демонструє одна з «ключових» ідей драматичної поеми Байрона «Manfred», виражена у вигляді оксюморону *I loved her, and destroy'd her!*. В цьому вислові головного героя відчувається глибоке протиріччя, що виражається у зіткненні несумісних ядерних значень дієслів love і destroy, які в цьому випадку позначають один і той самий денотат her: *to like or desire very much; to have a great attachment to and affection for* ↔ *to kill or annihilate.* Це протиріччя в подальшому контексті ще більш загострюється питанням Відьми *With thy hand?,* однак у відповіді Манфреда «проступає розв'язка» : *Not with my hand, but heart – which broke her heart; / It gazed on mine, and wither'd. I have shed / Blood, but not hers – and yet her blood was shed – I saw, and could not stanch it*. У цьому прикладі видно, що конфлікт ядерних значень поєднаних слів розв'язується усуненням одного з ядерних значень, а саме *to kill or annihilate,* і семантичною трансформацією, зумовленою контекстом (дискурсом): *to destroy = to kill or annihilate smb.* → *to be destructive or cause destruction*.

Особливо чітко оксюморонність байронівської поезії проявляється в особливостях вербалізації емоційних концептуальних домінант. Концентрично поєднуючи в діадах (а подекуди й тріадах) семантично несумісні емотиви, поет підкреслює об'єктивні властивості людських емоцій: їх недискретний характер, «плинність», невизначеність їх суб'єктивного змісту. При цьому в оксюморонах об'єктивуються авторські пресуппозиції, пов'язані з домінантами його психічної сфери. На думку Дж. Лакоффа, саме ці пресуппозиції «визначають атракцію окремих емоційних концептів, яка здійснюється за допомогою спеціальних конекторів» [Лакофф 1995, с. 172]. При цьому слід особливо наголосити на тому, що компоненти оксюморона повинні розташовуватися контактно чи на незначній відстані один від одного, а також позначати спільний денотат або мати спільне предикативне ядро, оскільки інакше він перестане сприйматись як такий. Відповідно до цього реалізація оксюморона є можливою на рівні словосполучення (*the Rapture of the Repose* (Giaour, 75), *the fearful bloom* (Giaour, 96), *so coldly sweet, so deadly fair* (Giaour, 92)), складного слова (*The night-beam* (Sun of the sleepless)) чи цілого речення (*She is silent, / And in that silence I am more than answer'd* (Manfred, Scene IV)).

Поєднання в оксюморонах номінацій протилежних за модальністю емоцій обумовлює зсув у значенні відповідних лексем, оскільки в таких випадках спостерігається розходження між негативною системно-мовною оцінкою емоцій з погляду «спільної думки» (коли людина сумує, страждає, боїться, то це погано) і їх позитивною дискурсивною оцінкою з точки зору автора (ліричного суб'єкту, персонажів). В окюморонах, індивідуально оцінних за своєю суттю, порушуються

загально прийняті закони оцінної логіки типу: «Два становища, логічно несумісних одне з одним, не можуть бути обидва позитивними» [Ивин 1997, с. 193]. Такі мовленнєві звороти із загально-оцінними лексемами справляють експресивний ефект «несправдженого очікування» (за Р. Якобсоном), який ґрунтується на алогізмі, через що порушуються чи руйнуються сталі стереотипи (мовні, соціальні, когнітивні, поведінкові та ін.).

Згідно з цими стереотипами, що входять до фонових знань реципієнта, певні внутрішні стани людини не можуть супроводжуватися емоцією протилежної модальності: наприклад, радість не передбачає одночасного переживання страху, любов – ненависті, і навпаки. Поєднання взаємовиключних емоційних концептів, онтологізовані в лірико-поетичному дискурсі Байрона, відображають авторські асоціації, пов'язані з індивідуальним баченням напруженої та суперечливої динаміки внутрішнього світу людини, її складної взаємодії з мінливим навколишнім середовищем. При цьому «ключ» до розшифровки оксюморонів знаходиться у дискурсі (здебільшого у самому тексті, а інколи в авторському метатексті чи навіть у культурно-семіотичному універсумі). Це передбачає високий рівень вимог до загального культурного рівня реципієнта: його вміння уважно читати, його обізнаності у творчості автора і в літературному процесі, його енциклопедичних знань.

Так, наприклад, численні оксюморони з найвідомішої ліричної поеми Байрона «Childe Harold's Pilgrimage» апелюють не стільки до уяви, скільки до мовних і фонових знань реципієнта, пор.: *Charming the eye with dread* – «приваблюючий око жахливістю, суворістю (могутній водоспад)» (IV, 71); *horribly beautiful* – «прекрасні у своїй жахливості / страшенно красиві (швейцарські гори)» (IV, 72); *a populous solitude* – «населена (співами птахів) самотність (мандрівника)» (III. 101); *stern delights* – «сувора насолода (яку викликає велична панорама Женевського озера)» (III, 85); *the peopled desert* – «заселена (людьми) пустеля» – це Лондон, велике густонаселене капіталістичне місто, в якому людина почувається одинокою та безпорадною немов у пустелі; оксюморон *bright repose* –«яскравий (блискучий, осяяний гучною славою спокій / спокій, що дає надію» (III, 57), пов'язаний із славною пам'яттю французького генерала Марсо. У словосполученні *the unreached Paradise of our despair* – «недосяжний Рай нашого відчаю, безвиході, безнадії» (IV, 122) реалізується ідея загубленого людьми раю. В оксюмороні *Vitality of poison* – «життєдайність, оживляюча дія отрути» (III, 34), незважаючи на протиріччя між поєднуваними поняттями, все ж таки зберігається певна відповідність реальності, оскільки відомо, що слабкі отрути нерідко застосовувались в якості збуджуючих засобів ще з часів Гіппократа (Пор. із жартівливим питанням у сучасній розмовній англійській мові *What is your poison? = What would you like to drink?*).

Побудова цих оксюморонів відповідає загальному характеру поетичного ідіостилю Байрона, виділяючи радикальну різкість почуття й індивідуально-авторську оцінку явищ. З одного боку, вони спираються на абстрактні емоційні поняття, з іншого – пов'язані з конкретними уявленнями, особливими явищами дійсності. Всі основні риси сучасного світу, вся притаманна йому абсурдність, його діалектичні протиріччя отримують у Байрона амбівалентні емоційні оцінки, в яких одночасно зіштовхуються і поєднуються взаємовиключні почуття, враження, емоції.

Ці зіткнення виражають активне творче ставлення Байрона до суперечливих явищ дійсності і до того закономірного внутрішнього зв'язку, який поет вбачає між ними: людина, принижена й пригнічена, знаходить у своєму відчаї здатність до гордого протесту; з подавленої народної свободи народжується народний визвольний рух; удавана свобода важча від дійсного полону; якби не було суворої вольової сили в бунтарях минулого, вони б не залишили по собі ніжності у пам'яті людей. З іншого боку, частотні оксюморони є для Байрона цінними художніми засобами, так як вони відповідають його

аналітичному, дбайливому ставленню до слова. За їх допомогою він «розщеплює» зміст слова, виділяє приховане в ньому значення і надає йому неочікуваного смислу, руйнуючи сталі в літературній мові смислові асоціації, переважно емоційно-оцінного характеру.

Оксюморон є одним із домінантних засобів поетичної виразності в лірико-поетичному дискурсі Байрона. Поєднання в межах одного словесно-образного комплексу логічно несумісних понять дозволяє поету «схопити» суперечливу сутність означуваного як ідейний «фокус», як концентричне перехрещення, взаємну проникливість і взаємодію протилежностей. При цьому відсутність у структурі оксюморону граматичних засобів протиставлення (сполучників, сполучникових слів, паралельних конструкцій) приводить до посилення стилістичного ефекту. Це зумовлюється тим, що в оксюмороні – на відміну від антитези – суперечливість поєднуваних компонентів, не підготована граматичними засобами. Через це він сприймається як непередбачуваний елемент, який створює «ефект несправдженого очікування», що справляє на читача / слухача сильніший естетичний вплив, ніж ті елементи, які можна передбачити заздалегідь.

В лірико-поетичному дискурсі Байрона ця амбівалентна стилістична фігура втілює протест проти метафізики з її трафаретною логікою тези й антитези, з її догматичним принципом "або – або". Такий погляд на речі цілком узгоджується із романтичним світобаченням, згідно з яким хаотичне, дисгармонійне начало вже a priori входить у структуру світобудови як її невід'ємний компонент (пор. один із постулатів метафізичної концепції Якоба Бьоме: „В єдності немає ні добра, ні зла, немає протилежності, однак немає й дійсного існування <…> Природа містить у собі <...> дві якості: одну – приємну, небесну і святу, а іншу – люту, пекельну і пожадливу; якості ці присутні в усьому світі, у всіх силах, у зірках, і у стихіях, так само як і у всіх тваринах. Вони нерозлучні, існують як єдине й неподільне ціле" (цит. за [Федоров 1988, с. 77]).

Підсумовуючи викладене вище, слід зазначити, що оксюморон – це один із найефективніших засобів пізнання, структурування, маніфестації й оцінки Байроном сучасного йому парадоксального світу. Сутність цього мовно-когнітивного феномена полягає у вербалізації неочікуваного, аномального, однак діалектично виправданого синтезу антитез, у концентричному поєднанні заперечення і ствердження, в результаті якого створюється новий, глибинний зміст. Оксюморон як суперечлива цілісність, детермінована домінантами байронівського світоспоглядання, світовідчування, світооцінки, реалізується в дискурсі шляхом навмисного зіткнення логічно несумісних концептів, нейтралізації понятійної складової одного з них і трансформації всієї концептуальної структури. При цьому парадокс, який утворює ідейне підґрунтя оксюморону не тільки спростовує «застиглу» істину, а створює і протиставляє їй іншу істину – поетичну, демонструючи «інші» рівні творчого пізнання світу митцем.

Запропонований погляд на природу оксюморону визначає перспективність досліджень споріднених стилістичних фігур у межах когнітивно-дискурсивного підходу. Не менш перспективним у цьому напрямку є вивчення механізмів породження та взаємодії стилістичних фігур у різних типах поетичного дискурсу.

Література

Арутюнова Н.Д. Метафора и дискурс // Теория метафоры. – М.: Прогресс-Академия. – 1990. – С. 5-32. *Атаева Е.А.* Лингвистическая природа и стилистические функции оксюморона. – Автореф… канд. филол. наук, 1975. – 22 с. *Дьяконова Л.Я.* Лирическая поэзия Байрона. – М.: Наука, 1975. – 167 с. *Ивин А.А.* Основы теории аргументации. – М.: Наука, 1987. – 276 с. *Лакофф Дж.* Когнитивная семантика // Язык и интеллект. – М.: Прогресс, 1995. – С. 171-196. *Малахова Н.М.* Семантика и функционирование лексико-семантической группы имен эмоций в современном русском языке. Автореф. дисс. канд. филол. наук. – М., 1987. – 19 с. *Новиков Л.А.* Антонимия в русском языке: Семантический анализ противоположности в лексике. – М.: Высшая школа, 1973. – 275 с. *Павлович Н.В.* Семантика оксюморона // Лингвистика и поэтика. – М.: Наука, 1979. – С. 238-247. *Петров В.В.* Метафора: от семантических представлений к когнитивному

анализу // ВЯ. – № 3. – 1990. – С. 135-146. *Пастухова В.Я.* Парадигматическая и синтагматическая связанность компонентов оксюморонного сочетания. – Автореф… канд. филол. наук. – Ростов-на-Дону, 1980. – 20 с. *Розенталь Д.Э., Теленкова М.А.* Словарь-справочник лингвистических терминов. – М.: Наука, 1985. – 620 с. *Санников В.З.* Русский язык в зеркале языковой игры – М.: Языки славянской культуры, 2002. – 552 с. *Селіванова О.О.* Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля, 2006. – 716 с. *Федоров Ф.П.* Романтический художественный мир: пространство и время. – Рига: Зинатне, 1988. – 412 с. *Lakoff G., Johnson M.* Metaphors We Leave By. – Chicago: University Press, 1980. – 242 p.

СЕМОТЮК О.Л
(Національний університет «Львівська Політехніка»)

ПОЛІТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПОЛІТИЧНОЇ ЛІНГВІСТИКИ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ АСПЕКТ

Процеси, які відбуваються нині у суспільстві, істотно змінили образ сучасної науки. Сучасна наука, реагуючи на запити суспільства, характеризується зростанням кількості прикладних завдань, які потребують окремих досліджень. Що ж стосується лінгвістики, то її становище у сучасному науковому просторі визначають дві взаємопов'язані тенденції. З одного боку, лінгвістика постійно розширює свої межі, взаємодіючи з іншими науками і використовуючи їх методи. З іншого, спостерігаємо загальнонауковий поворот у бік мови. Власне через мову чи у мові прагнуть знайти відповіді на свої питання філософи, психологи, соціологи, політологи. Оскільки комунікативна функція є чи не найважливішою функцією мови, то зрозумілим є інтерес до вивчення комунікації у різних видах людської діяльності – соціальній, культурній, економічній (діловій), політичній та ін. Цей інтерес знайшов своє відображення не лише у значній кількості публікацій вітчизняних і зарубіжних дослідників, а у створенні спеціальних інституцій, діяльність яких присвячена політичній комунікації. У Міжнародній Асоціації комунікації (ICA) створено відділ політичної комунікації, у США в межах Американської політологічної Асоціації (APSA) діє секція політичної комунікації, яка видає журнал «Political Communication» та електронний вісник «Political Communication Report», який виходить тричі на рік. У Німеччині існують Товариство політичних наук і Спілка комунікативістики, які проводять щорічні конференції.

Термін комунікація у його сучасному трактуванні утвердився у словнику політичної науки відносно недавно. До одного з перших вживань цього поняття у політологічному контексті є висловлювання Ф. Ратцеля про те, що «передавання інформації в політичному сенсі є найважливішою із всіх комунікаційних послуг». [Цыганков 1998, с. 57]. Однак окремі реалії, позначувані цим терміном, з'явилися набагато раніше. Комунікація, яку розуміють у широкому сенсі як передачу інформації від людини до людини через мовлення, жести, символи, образи, виникла і розвивалася разом із самим суспільством. Слід зауважити, що як інструмент політичного впливу мовленнєва і візуальна комунікація використовувалася уже у глибоку давнину.

Поява терміна «політична комунікація» пов'язане безпосередньо із еволюцією західного суспільства після другої світової війни. Стрімке зростання кількості досліджень у сфері політичної комунікації сприяло появі самостійного наукового напряму, який отримав назву «політична комунікативістика» (інша назва – «політична лінгвістика»). Окрім того, значну роль у формуванні політичної